

Ehorzketa ohiturak bizirik Nafarroa Beherean

Egungo gizartean, heriotza tabu bilakatu da, gordegian egon behar duen zerbait. Etxetik kanpo hiltzen da jendea, ospitalean, erietxean. Handik ehorztetxera eta gero hilerrira doa gorpua, eta hileta elizkizun askotara ez da zerraldoa eramaten jada. Alabaina, garai bateko heriotza-ohitura ugari mantentzen dituzte oraindik Nafarroa Beherean.

NOEL ELORGA

AITZINA, euskal gizartea, gutxienez herri txikietan, etxearen inguruan egituratzen zen. Xalbador Urepeleko bertsolariak zioenez, etxeak eman dizkigu euskaldunoi izena eta izana. Nafarroa Beherean, etxe bakoitzak bere hilibide edo elizabidea zuen, alegia, etxetik elizarako eta beraz hilerrirako bidea, hilerrira elizaren inguruan kokatua baita ia herri gehienetan.

Ehorzketa egunean, familiak eta auzoak lagunduko dute hildakoa elizaraino, delako hilibide hori jarraikiz. Elizabidean aurkitzen den lehenbiziko etxea da lehen auzoa eta alderantzizko norabidean lehen etxea berriz, bigarren auzoa. Lehen auzoak funtzio berezia du hileta ospakizunen antolaketan, baita bizitzaren gorabehera gehienetan ere. Bataioak, jaunartzeak, ezteiak, baserriko lan dorpeak, baina baita istripu eta ezbeharrek gertatzen direlarik, lehen auzoaren laguntza izaten da beti. Bada, heriotza bat gertatzen denean etxe batean, lehen auzo

**Maldan gora eta behera
batzuetan lau kilometroko
hilibide luzeak egiten
zituzten, kirol lehiaketa
neketsuen pare**

hori abisatu eta berak jarriko du martxan “protokoloa”.

Lehenik, herriko apaizaren ikustera joango da heriotzaren mezuarekin eta gurutzera eramango du elizatik hildakoaren gelaraino. Bitartean, etxeok gorpua txukunduko dute, jantzi garbiak jarriko dizkiote –sarri gorbatarekin, gizonezkoa izanez gero– eta gela apainduko dute: loreak, amabirjinaren irudia eta, noski, ohearen aldamenean lehen auzoak ekarritako gurutzera finkatuko dituzte. Gorpua ohean mantentzen da, hileta aurretik bere azken loa etxean egin dezan. Duela gutxi arte, gelako mirailak estali egiten ziren mihise batekin. Ziur naiz oraindik herri batzuetan mantentzen dela ohitura bitxi hori. Halaber, leihoak itxi egiten dira jendea irakusteko zerbait gertatu dela etxean, eta bide batez, hildakoari zor zaion errespetuagatik.

Lehen auzoak, bigarren auzoaren laguntzarekin, jendea ohartaraziko du, loreak eta kutxa

GRUPO TANATORIO
IRACHE
TANATORIO TALDEA

948 19 70 70

www.tanatoriosirache.es

enkargatuko ditu, hil-mezua egunkarrietan ageritaraziko du eta beste lau auzori eskatuko die zerraldoa eramateko ehorzketa egunean. Adibide bat ematearren, duela 40 bat urte, Bidarra herrian, lau gizonak oinez eta bizkarrean eramaten zuten zerraldoa etxetik elizaraino, hileta egunean. Herri txikiak izan arren, baserri sakanatuak eremu handiak hartzen dituztenez, maldan gora eta behera batzuetan lau kilometroko hildibe luzeak egiten zituzten, kirol lehiaketa neketsuen pare. Herri txikiak, baserri koskorak, eremu aldapatsu eta ez emankorrek, horra hainbat erritu eta usantza zahar mantendu dituen Nafarroa Beherearen orografia.

Aritzakun eta Urritzate haran bakartietan zehar

Aritzakun eta Urritzate, Nafarroa Garaiko mugan dauden bi ibar txiki dira. Urritzate, Meakako mendateak bereizten du Erratzutik. Aritzakun berriz, Intzulegiko lepoak urruntzen du Amaiur eta Arizkuniketik. Nahiz eta bi haranak berez Nafarroa Garaikoak izan, Arizkun edo Erratzuko karriketatik bizpahiru ordura daude eta Bidarraiko herritik aldiz, ordubete eskasera. Muga finkatu zelarik Nafarroa puskatzeko unean, argi eta garbi ikusten da “puskatzaileek” ez zutela nihundik ere ezagutzen bertako geografia eta ez zituzten kontuan hartu ur erreken ixurgiak. Bi haran horiek Nafarroa Beherekoak behar zuten izan itxura guztien arabera, baina tira, Kintoan ere, Aldudeko ibarrean, antzeko egoera errepikatu zen. Hala, aritzakundar eta urritzatearrak Bidarraira eta Itsasura joan ohi ziren erosketak egitera, mezara, eskolara batzuetan edota artaldeak Nafarroa Behereko bazka lekuetara eramatera, baina heriotzaren bat gertatzen zelarik, Iparaldeko orenean bizi arren, Hegoaldera eramaten zituen beren hildibeak. Kirol lehiaketa baino gehiago, olinpiadaren antza zuen hileta egunak, hilkutxa ibar txiki eta bakar horietan barna Erratzu eta Arizkungo elizetaraino zamatzuz.

Saran
(Lapurdi)
ateratako
irudia,
1950eko
hamarkadan.

Neguan, elurrarekin, ibilbideak indar itzela eskatzen zien lau gizonari eta sarri askotan derrigortuak ziren geratzera, arnasa hartzeko. Gosaria ere egiten zuten zerraldoaren gainean. Harrigarriena zera da, bidarraitarrak eta itsasuarrak oinez joaten zirela ehorzketa-ora, ordu pila bat iragan ondoren. Elkartasuna adierazteko modua zen.

Ehorzketa eguna

Nafarroa Beherean eta Ipar Euskal Herri osoan, hil eta bi egunera egiten dira ehorzketak. Duela gutxi arte, hileta aurreko bi gauean, lehen eta bigarren auzoak egoten ziren gau osoa hilaren lagun. Hala, familiak deskantsatzeko aukera zuen. Batzuetan, gertatzen zen bi auzoak haserretuta egotea, eta elkarri gorroto gorria zioten bi koinaten kasua ere

Zarautz
Hileta Zerbitzuak

Araba kalea, 35 · Zarautz (Gipuzkoa)
☎ 943 894 937 / Faxe: 943 894 941 · harrespil@harrespil.net

Harrespil
Hilerri eta Hileta Zerbitzuak

Euskalduna
Hileta Zerbitzuak

Amilaga, 39 · Bergara (Gipuzkoa)
☎ 943 761 299 / Faxe: 943 761 299

Hilerrien gestioa · Hileta zerbitzu orokorrak · Zerbitzu iraunkorrak · Koroak · Eskelak

ezagutzen dut: hildakoaren logelan gau bat elkarrekin pasa ondoren konpondu ziren.

Hileta egunean, lehen auzoa joaten da apeztxera apezaren bila eta biak etortzen dira hilaren etxera. Heriotza gertatu zenean lehen auzoak ekarritako gurutzera, orain bigarren auzoan hartu eta eramango du kutzaren aurrean. Izan ere, lehen auzoak beste funtzio bat du, familiarekin doluan parte hartzea. Elizan ere, eserleketan, lehen auzoarentzat da aurreneko lekua, eta hildakoaren familia doa ondoren, gizonak alde bate-tik eta emazteak bestetik. Eta meza ondoren, lehen auzoak berak jarraitzen du familiaren sostengu eta babes ariketarekin, egoerak hala eskatzen badu behintzat.

Lurperatze lanak burutu ondoren, lehen auzoak familia, hiletariak, gurutzeketaria –hau da, bigarren auzoa– eta gainerako jendea herriko ostatura gidatzen ditu, otordua egiteko. Hor ere, lehen auzoak kontu handiz ibili behar du, norbait gonbidatzea ahazten bazaio baztertua izan denak ez baitu sekula ahantziko. “Luzakor baina ez anazkor”, dio lurraldeko esaera zahar batek. Otordua bukatutakoan, lehen auzoak –hildakoa gizonezkoa bada gizonak eta emakumezkoa bada emaz-

teak–, bazkaltiarrek isilarazi eta gero, otoitz egitera deituko ditu otordukideak. Herritarren meza-sariak emanen dizkiete lehen eta bigarren auzoei eta horrela bururatuko da ospakizuna.

Bederatziurreneko mezarekin, auzoek beren betebeharrak berreskuratzen dituzte, eta berdin hildakoaren alde mezak egiten diren aldiro.

Etxeak bizitza sozio-ekonomikoaren funts izaten jarraitzen duen gizarte baserritarretan, nahiko indartsu mantendu dira aipatu ohiturak. Hala ere, nahiz eta oraindik osasun onean dagoen nekazaritza –eta batez ere ardi hazkuntza– Baigorri, Garazi, Oztibarre, Amikuze, Arbeloa ibarretan, gazteak aldiro gehiago Lapurdiko kostaldera doaz lan bila, Baiona, Angelu eta Miarritze aldera, eta pixkanaka, beren ustez zaharkituak diren usadio horietatik aldentzen dira. Dena den, oraindik ere, askotan konturatu gabe, atxikimendu inkontzientea mantentzen dute ohitura horie-kiko.

Bizitza, heriotza, maitasuna, gorrotoa, ohiturak, mugak... Gai gogoetagarriak Omiasaindu edo Saindu Guztien Egun honetan. ■

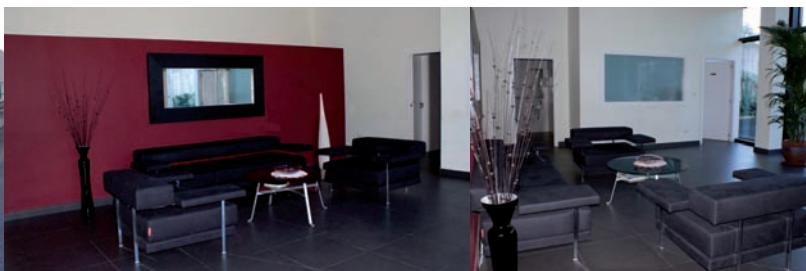
Leihoak itxi egiten dira jendeari erakusteko zerbait gertatu dela etxean, eta bide batez, hildakoari zor zaion errespetuagatik

Moyua

hileta zerbitzuak

Zure momentu zailetarako

☎ 943 780 671
Faxa: 943 783 447

Otadui Zuhaiztia, 25
20560 Oñati (Gipuzkoa)

www.funerariamoyua.com